

дослідження. – Делятин: Фоліант, 2007. – 584 с.; 34. Левицький К. Українські політики. – Частина 2. – Львів, 1937. – С. 82; 35. Домашній архів Клапчуків (далі – ДАК). – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 2; 36. ДАК. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 3; 37. ДАК. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 5; 38. ДАК. – Ф. 8. – Оп. 2. – Спр. 14; 39. Матеріали родинного архіву Головацьких у Делятині; 40. Матеріали родинного архіву Колянковських у Івано-Франківську; 41. Центральний державний історичний архів у Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 348. – Оп. 1. – Спр. 818. – Арк. 6, 18; 42. ЦДІАЛ. – Ф. 348. – Оп. 1. – Спр. 829. – Арк. 1-6.

О.Г.Олексієнко

Х.Д. АЛЧЕВСЬКА ЯК НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСВІТНИХ ІДЕЙ

П'ятдесяті роки XIX сторіччя характеризуються початком інтенсивної роботи в середовищі української інтелігенції, спрямованої на об'єднання та активізацію патріотичних сил у справі просвітництва українського народу. Цей період позначився надзвичайним інтересом прогресивної частини українського суспільства до питань національного відродження. У зв'язку з тим, що єдиною цариною, де позбавлені власної держави українці могли виразити свою самотність, була культурна діяльність, у якій провідну роль «будителів народу» найчастіше відігравали вчені, письменники, поети та інші діячі культури [1, с. 24 – 25].

За словами П.Ф. Каптерева, саме у цей період «бере початок нова російська педагогія з тим великим рухом відродження та відновлення, який привів до звільнення селян від кріпосної залежності і до інших реформ. Ця епоха взагалі може бути названа визвольною в значенні звільнення не тільки селян від уз кріпацтва, але і всіх людей від різних пут, що довго сковували їх» [2, с. 10]. Українська прогресивна інтелігенція тих часів визнавала, що як і раніше вона не може залишатися байдужою до педагогічних питань, повністю віддаючи їх вирішення уряду. У постановці та розробці методів і прийомів виховання дітей суспільство визначило свої насущні, кровні інтереси, які саме воно повинно захищати і оберігати. За декілька років до великої реформи М.І. Пирогов вже звертався до російського суспільства із закликом про необхідність серйозних змін в освіті. На той час громадськість починала все більше і більше цікавитися педагогічними питаннями. Розробкою актуальних питань педагогічної теорії та реалізації висунутих ідей у просвітницько-педагогічній діяльності займалися багато видатних педагогів того часу: К.Д. Ушинський, Л.М. Толстой, М.О. Корф, В.П. Вахтеров, М.Ф. Бунаков, с. О. Рачинський, М.Г. Чернишевський, М.О. Добролюбов, І.І. Паульсен, с. І. Миропольський, О.М. Острогорський, К.П. Яновський, П.Д. Юркевич, М.О. Бобровников, М.І. Киреев та багато інших.

Визвольні події та національні рухи, що мали місце у низці європейських країн, сприяли проникненню у Росію прогресивних ідей. Соціально-економічні перетворення призвели до появи так званих «інтелектуалістів» або інтелігенції, яка поклала початок філософії національної ідеї. У контексті загальноєвропейських культурно-соціальних процесів відбувалося зародження філософії національної ідеї слов'янських народів [1, с. 23 – 24].

На фоні соціально-економічних та політичних змін остаточно формується такий соціальний феномен, як українська інтелігенція, яка стає провідною рушійною силою національного відродження кінця XIX століття [3, с. 12]. То був період найвищого прояву широкої, різноманітної й корисної, інтенсивної й легальної праці української інтелігенції на користь України та її народу. З метою запровадження елементарних та загальноосвітніх знань, що сприяли б адаптації слухачів до умов суспільства, ще в 30 – 40-х рр. XIX ст. у різних регіонах України організовувалися гуртки читань для народу, короткочасні курси запровадження елементарних знань, народні лекторії для поширення грамотності серед дорослих. У народних гуртках читалися лекції з історії України, анатомії (елементарні основи будови людського тіла), охорони здоров'я, теорії та історії вітчизняної і зарубіжної педагогіки. У 1842 р. при Міністерстві народної освіти було створено комісію з розробки положень організації та проведення народних читань [4, с. 17].

Одним з найяскравіших представників української інтелігенції того часу, що увібрала в себе кращі її якості, вважається Христина Данилівна Алчевська. Незвичайна жінка, яка була талановитим педагогом, просвітителькою, громадським діячем та публіцистом. Її ім'я було відомо далеко за межами Батьківщини. Передусім, його пов'язували з відкриттям Харківської недільної школи, що була однією з перших в Україні.

Майже шість десятиліть свого життя Христина Данилівна присвятила справі народної освіти. В історико-педагогічній, періодичній та публіцистичній літературі внесок Х.Д. Алчевської у розвиток національної педагогіки було широко розкрито, проаналізовано та високо оцінено відомими педагогами та громадськими діячами як того часу, так і сучасності. Серед них Я.В. Абрамов, В.П. Вахтеров, Г.І. Успенський, Л.М. Толстой, І.С. Тургенев,

Ф.М. Достоевський, М.О. Корф, М.М. Бекетов, с. І. Миропольський, М.І. Павлик, І.Я. Франко, Д.І. Багалій, Н.Я. Фридьєва, О.Р. Мазуркевич, Є.О. Вахтерова, М.І. Мухін, О.А. Жукова та ін.

Мета статті – аналіз педагогічної спадщини Х.Д. Алчевської як пропагандиста та провідника національної освітньої ідеї українського народу.

Христина Данилівна надавала величезного значення освіті народу, присвятивши все своє життя йому, вважаючи це своїм покликанням, вірячи в те, що саме так вона зможе принести найбільшу користь.

Народилася Христина Данилівна у 1841 році у місті Борзна, що на Чернігівщині, в сім'ї викладача місцевого училища та випускниці Смольного інституту. У дитинстві та юності Христина багато читає, пише вірші, відвідує молодіжні гуртки, зокрема «малоруські», де багато дискутували, говорили про народ, про те, що можна зробити для народу; бере участь у самодіяльних театральних виставах [5, с. 98]. Завдяки постійній самоосвіті вона мала глибокі і ґрунтовні знання з багатьох дисциплін, чудово знала вітчизняну й зарубіжну літературу, і хоча і була самоучкою, тому що батько був проти навчання грамоти жінок, у тому числі і рідної доньки, виділялася рідкісною начитаністю. Водночас вона вперше пробує свої сили як педагога – навчає грамоті сільських дітей.

Відвідування театру також стало невід'ємним компонентом системи морально-етичного виховання в сім'ї батьків Х.Д. Алчевської. Театр справляв на неї глибоке незабутнє враження. Завдяки своїй наполегливості й завзятості в оволодінні грамотою і залученню до національної і світової культури у Христини Данилівни в юнацькому віці виявився неабиякий сценічний і літературний таланти. Про її сценічне обдарування писали в газетах і пророкували дівчині блискуче акторське майбуття. Однак батько Х.Д. Алчевської чинив опір подальшому розвитку сценічного таланту доньки й не відпустив її навчатися. А втім, Христина Данилівна і сама бачила своє майбутнє на іншому поприщі. Пізніше у своєму щоденнику вона напише: «У дні юності знавці визнавали у мені великий драматичний таланти. Якщо це дійсно вірно, то я горда і щаслива, що віддала його не дозвільному, ситому натовпу, а мужицькій хатині, в якій під час мого читання «Грози» Островського чулися гучні ридання» [6, с. 84].

Усе свідоме життя Х.Д. Алчевської, її багатогранна громадсько-освітня і педагогічна діяльність були пов'язані із образом великого поета України, революціонера-демократа Т.Г. Шевченка.

У ранній юності, пройнявшись почуттям глибокої поваги й безмежної любові до Т.Г. Шевченка, Х.Д. Алчевська пронесла його крізь усе життя. Про захоплення Христини Данилівни творами великого Кобзаря, про любов до народного поета, зокрема, свідчить її лист до відомого українського письменника, палкого прихильника дружби російського й українського народів М.І. Павлика: «Юна, запальна... я так декламувала «Наймичку», «Катерину», «Тополі» та інші... твори нашого геніального поета, що не було слухача, починаючи від хати й кінчаючи панськими хоромами, в яких я не викликала б сліз...» [7, с. 4].

Особливого впливу на погляди Алчевської спричинило спілкування з відомими прогресивними діячами та письменниками того часу, діяльність яких були взірцем високої культури. Умови формування власної системи світогляду Христини Данилівни дали змогу їй реалізуватися у творчому плані повною мірою. І, як результат, уже крізь призму сформованої цілісної системи поглядів, нести культуру та національні освітні ідеї до народу через такі види діяльності: 1) художньо-сценічну; 2) педагогічну; 3) громадську; 4) публіцистичну; 5) сімейно-виховну.

У 1862 році, після заміжжя й переїзду до Харкова, Х.Д. Алчевська стає членом харківського гуртка «Громада», яким керує її чоловік О.К. Алчевський. «Громади» – це організації української ліберальної буржуазно-поміщицької інтелігенції, що набули поширення у 60-х–90-х рр. XIX століття у Києві, Харкові, Полтаві, Чернігові та інших містах України. «Громадівці» вели як легальну, так і нелегальну роботу у сфері культури: організовували недільні школи, видавали дозволена та заборонена література українською мовою, збирали матеріали з етнографії та фольклору. Царський уряд звинуватив їх у «сепаратизмі». Тому в 1876 році діяльність «Громад» була заборонена.

«Я вся палала бажанням зануритися у суспільну діяльність і зробити у житті щось велике, добре», – пише Х.Д. Алчевська у щоденнику. Вона не припиняла шукати заняття «до душі», і через своє прагнення робити людям добро «безкорисливо і безвідплатно» звернулася до викладацької і суспільної діяльності у недільних школах, розповсюдження яких припало на кінець 50-х років XIX століття. Але перша спроба російської інтелігенції навчати народ закінчилася невдачею – 10 травня 1862 р. недільні школи були заборонені царським урядом і на декілька років такі школи

припиняють своє існування. Алчевська через багато років у своєму щоденнику яскраво описала «відчай і плач дітей», яким оголосили про вимушене закриття школи.

Не бажаючи кидати розпочату справу, Христина Данилівна продовжує нелегально навчання своїх учениць у себе вдома. Так їй вдалося організувати роботу власної домашньої школи, яка поклала початок діяльності безкоштовної Харківської приватної жіночої недільної школи. Беззмінним керівником цієї школи понад 60 років була Х.Д. Алчевська. Школа набула слави і стала визнаним організаційно-методичним центром недільних шкіл не тільки України, а й усю Росію. До неї за досвідом приїжджали з найвіддаленіших губерній Росії та країн Європи.

Внаслідок русифікаторської політики царського уряду Х.Д. Алчевська не могла навчати дітей українською мовою, але вона рішуче виступала за природне право українського народу розвивати національну культуру, за навчання в школах українською мовою.

Велике виховне значення Х.Д. Алчевська надавала шкільним святам, які влаштовувались на честь видатних письменників. Лекція про життя і діяльність письменника супроводжувалася читанням уривків з його творів, хоромим співом, виступом запрошених співаків і музикантів.

Ці вечори давали можливість Х.Д. Алчевській вийти далеко за рамки шкільних програм, знайомити учнів з творчістю письменників – революційних демократів та прищеплювати любов до їх творчості. Так, наприклад, шкільний вечір, присвячений 50-річчю з дня смерті Т.Г. Шевченка, проходив після великого вечора, організованого в міському театрі. Х.Д. Алчевська пише: «Чарівливість цього свята сильніше діяла на душу і вище піднімала настрої. Оратор був той же, але перед ним була не нарядна аудиторія, а жінки, дівчата і підлітки з народу, з того самого народу, з якого вийшов геніальний поет» [6, с. 214].

У статті «Російська література 1904 року» І.Я. Франко дав високу оцінку просвітницько-педагогічній діяльності Х.Д. Алчевської. Вона, писав письменник, «роками діяла, щоб у самому Харкові та навколишніх селах проводити систематичні лекції неділями та святами. Залучені нею власне для цього інтелігентні доповідачі та доповідачки читали найістотніші твори російської та української белетристики, так само й популярно-наукову літературу, при цьому часто нотували незвичайно цікаві зауваження та погляди слухачів. Так одна з найоригінальніших книжок російської літератури – двотомний твір «Що читати народові?» – єдина у своєму роді досконала анкета про доступну тоді російському народові літературу» [2, с. 11].

З метою популяризації досвіду недільних шкіл, ефективних методів навчання, програм викладання за ініціативою Х.Д. Алчевської у журналі «Русская школа» почала публікуватися рубрика «Хроніка недільних шкіл», матеріали якої вона сама редагувала. Як і всі так звані «нові люди» Х.Д. Алчевська була великою ентузіасткою. Привертаючи увагу громадськості до проблем освіти народу, Алчевська зуміла об'єднати навколо себе та залучити до справи освіти народу багато інтелігентних сил – прогресивних науковців, письменників, діячів культури.

Значну частину своєї подвижницької енергії Х.Д. Алчевська присвятила пропаганді художньої літератури і книжці взагалі. Чудовий знавець вітчизняної і зарубіжної класики, людина тонкого естетичного смаку, до того ж обдарована літературними здібностями, вона свого часу вела жваве листування з Л.М. Толстим, с. І. Тургенєвим, Ф.М. Достоєвським, Г.І. Успенським, М.І. Павликом, І.Я. Франком та іншими прогресивними діячами тогочасності. У своїх щоденниках Христина Данилівна, будучи блискучим публіцистом, яскраво і емоційно описує події, зустрічі, які справили на неї враження і які пов'язані з організацією жіночих недільних шкіл у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. Щоденники Х.Д. Алчевської – безцінне джерело для пізнання минулих подій, розуміння її духовного світу, прагнень, сумнівів та почуттів. Але вони не є єдиним творінням її публіцистичної обдарованості. Основні просвітницько-педагогічні ідеї Христина Данилівна виклала у мемуарах «Прожите й передумане», чисельних методичних статтях, дидактичних оповіданнях. Результатом навчально-методичної співпраці вчителів Харківської приватної жіночої та інших недільних шкіл, а також великої групи науковців, став вихід у світ друком «Книга дорослих» – перший в історії вітчизняної народної освіти посібник для читання, складений з урахуванням специфіки навчання дорослих [5, с. 100]. Х.Д. Алчевська впорядкувала спеціальні «Каталоги книг» для шкіл цього профілю, а також «Програми викладання у недільних школах».

Протягом кількох років Х.Д. Алчевська та педагогічний колектив Харківської жіночої недільної школи з'ясовували, чи розуміє читач сутність прочитаного, як засвоїли зміст творів, чи сподобалась книжка у цілому. Бесіди велися за спеціально підготовленими запитаннями. Відповіді й

.....

переказ усього змісту записувалися дослівно. Було зібрано понад 1500 матеріалів і відгуків на твори О.Пушкіна, М.Лермонтова, М.Гоголя, Марка Вовчка, І.Тургенєва, Ф.Достоевського та ін. Підсумком цієї копіткої роботи Христини Данилівни та її вчителів-сподвижників став анотований методико-бібліографічний покажчик книжок у трьох томах для народного й дитячого читання «Що читати народові?» (1884 – 1906). У третьому томі було вміщено цінний розділ «Видання дня народу українською мовою». Серед рекомендованої української класики – твори Т.Шевченка, І.Котляревського, Марка Вовчка, І.Нечуя-Левицького, П.Куліша, Ю.Федьковича, М.Коцюбинського, В.Стефаніка, Лесі Українки та інших видатних українських поетів та письменників. Появу такої книжки вважали «надзвичайним явищем», а саме видання – «розумною книгою». Свої багаторічні спостереження Х.Д. Алчевська підсумувала у передмові до третього тому. Вона писала: «Особливої літератури читачі з народу не потребують, вони тонко розуміють і цінують все велике, прекрасне, талановите у нашій загальній літературі». У цих словах міститься глибока віра й повага педагога до свого народу, відстоювання демократичних принципів народної освіти. Книга «Що читати народові?» переконливо спростовувала твердження буржуазно-поміщицьких ідеологів про те, що простим селянам недоступні твори великих поетів і письменників.

«Алчевська була не тільки піонером нового методу навчання дорослих, але й ефективно прищеплювала народну культуру у місті, щоб селяни, які переїжджали до нього, краще пристосовувались до міського життя», – писала у своїй статті М. Богачевська-Хом'як, відома дослідниця жіночого українського руху, професор Гарвардського університету й віце-президент Союзу Українок Америки, даючи оцінку діяльності Х.Д. Алчевської [8, с. 8].

Російсько-турецька війна 1877 – 1878 рр. дала Х.Д. Алчевській можливість знайти ще один шлях зближення з простим народом, надати йому допомогу – працювати в лікарнях, де знаходилися поранені солдати. Спілкування з ними все більше укріплювало її віру, характерну для демократичної інтелігенції тієї пори, у «відважний, великодушний, самовідданий народ», з яким Христина Данилівна зв'язувала майбуття держави.

У подружжя Алчевських було шестеро дітей, для яких Христина Данилівна організувала так звану сімейну школу, у якій вона змогла повністю реалізувати всі свої напрацьовані педагогічні ідеї та виховні методики. Молодша донька Христя писала пізніше у своїх спогадах: «Виховання було таким, що розвивало в мені фантазію художнього нахилу, естетику, а також знайомість з чужою мовою і світовою літературою» [9, с. 434]. Христина Данилівна прищеплювала своїм дітям захоплення вітчизняною і світовою літературою та мистецтвом через любов до книги. Особливого шанування надавалось творам Т.Г. Шевченка, І.Я. Франка, М.Г. Чернишевського, О.І. Герцена та ін. Дітям вголос читалися твори великого Кобзаря, навіть рідкісні у той час вірші «Кавказ» і поему «Сон». За спогадами доньки Х.Д. Алчевської Христі, батьки мріяли поставити у Харкові за власні кошти пам'ятник Т.Г. Шевченкові. Відомо, що ця мрія здійснилась у 1898 році, коли в саду Алчевських поблизу недільної школи було встановлено чудовий бюст Т.Г. Шевченку відомого скульптора В.О. Беклемішева. Це був перший пам'ятник великому Кобзареві у світі [10, с. 170].

Завдяки всебічному, насиченому вихованню та високодуховній, гуманній атмосфері, яка панувала у сім'ї, а також взаємній любові, пошані, доброзичливості у стосунках між її членами, кожен з них знайшов свою нішу у житті відповідно своїх обдарувань. Усі вони залишили помітний слід в історії національної культури. Старший син Дмитро досяг наукового ступеня кандидата природничих наук, при цьому добре грав на віолончелі й малював: наступний за віком, Григорій, закінчивши Московську консерваторію, став композитором та вокальним педагогом; третій, Микола, відомий не лише як педагог, але й як укладач першого радянського «Букваря» (1919 р.) та автор кількох романів російською мовою; Іван став відомим оперним співаком, феноменальний голос якого та віртуозна гра на фортепіано лунали зі сцен багатьох країн, завдяки чому він вніс помітний вклад у скарбницю світового музичного мистецтва; донька Анна, майбутня дружина відомого архітектора О.М. Бекетова, була обдарованою здібностями до живопису, закінчила Харківську художню школу; найменша з дітей Христина відома як талановита поетеса, прозаїк, авторка двох драматичних поем, літературний критик і публіцист та перекладач. Вона також гарно співала і малювала, відвідувала Харківську художню школу, захоплювалась заняттями в драмгуртку, але все ж більшу частину свого короткого життя віддала праці на збагачення літературно-мистецької скарбниці рідного народу [10, с. 169].

Підсумовуючи, можна сказати, що Х.Д. Алчевська жила та творила у часи, які збігалися з розквітом вітчизняних національно-культурних традицій. Представники демократичної культурної громадськості намагалися використати будь-яку можливість для залучення населення до надбань вітчизняної культури, історії, етнографії, літератури, мови, до розуміння національного українського питання. Х.Д. Алчевська, як представник прогресивної української інтелігенції, несла культуру та національні освітні ідеї народу через творчу діяльність, яка мала різноманітні форми: художньо-сценічну; педагогічну; громадську; публіцистичну; сімейно-виховну. Її доробок сприяв формуванню культурної спадщини нашої держави та українського народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Побірченко Н.С. Педагогічна і просвітницька діяльність українських Громад у контексті суспільного руху Наддніпрянської України (друга половина XIX – початок XX століття) // Дис. Докт. пед. наук: 13.00.01. – К., 2001. – 475 с.; 2. Калинина Т. Христина Алчевська // Слово. – 2002. – №4. – С. 10–11; 3. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XX ст. – К: Либідь, 1993. – 172 с.; 4. Вовк Л.П. Громадсько-педагогічне сподвижництво в Україні: (Етапи і особливості). – К. Міжнар. фін. агенція, 1997. – 179 с.; 5. Українки в історії / За заг. ред. В.Борисенко. – К., 2004.; 6. Алчевская Х.Д. Передуманное и пережитое: Дневники, письма, воспоминания. – М., 1912. – 466 с.; 7. Мухін М.І. Т.Г. Шевченко в педагогічній практиці Х.Д. Алчевської // Українська мова і література в школі. – 1982. – № 3.; 8. Слабошпицький М. Алчевські // Дивослово. – 2003. – №3. – С. 7–10; 9. Алчевська Х.О. Твори. – К.: Дніпро, 1990. – 558с.; 10. Кулик Н.А. Особливості сімейного виховання в родині Алчевських // Педагогіка та психологія. Збірник наукових праць. – Х. – Вип. 17. – 2001. – С. 168 – 173.

А.К.Лусий

ТАЄМНИЙ РАДНИК ІЗ БАРУ В. Я. БУНЯКІВСЬКИЙ

Доля багатьох славетних, широко і менш знаних представників української культури й науки, а також державних і політичних діячів нерозривно пов'язані із Санкт-Петербургом – Петроградом – Ленінградом (і знов Санкт-Петербургом). Це зумовлено тим, що українська діаспора на невських берегах завжди була велика й різноманітна. Українці приїжджали сюди, жили, працювали, творили тут, а багато хто з них лишився назавжди й був похований у Північній Пальмірі.

На Васильєвському острові вже 250 років знаходиться Смоленське кладовище, де було перше поховання Тараса Шевченка. Це місце, побіля цвинтарної церкви, позначено великим природним валуном з написом, стало Меккою для українців Санкт-Петербурга й гостей з України, Канади, США... І біля північного фасаду цієї ж Смоленської церкви, на 42 ділянці по Петрівській доріжці, знаходиться могила ще одного «малороса» – Буняківського Віктора Яковича. На гранітній плиті, крім прізвища, ім'я та по батькові рельєфне зображення хреста, дати життя і смерті (3.XII.1804 – 30.XI.1889).

Так хто ж він, Віктор Буняківський? Чим прислужився рідному краю, що майже через два століття з вдячністю і пошаною згадують його ім'я?

Окраса і гордість вітчизняної математики XIX століття Віктор Якович Буняківський народився 3 грудня 1804 р. в містечку Бар Подільської губернії [1]. Минуло лише 11 років з того часу, коли Поділля відійшло під скіпетр російської імператриці. Двоголовий російський орел зайняв місце одноголового польського. Тоді в Барі дислокувався 14-й кінний полк, який відмовився присягати «без дозволу своєї команди». Проте коли його оточили російські війська, він склав зброю й прийняв присягу. Генерал Кречетніков наказав полковника Лянцкоронського з офіцерами вислати за кордон, а солдатів залишити [2]. Закріплюючи за собою придбані території, нові хазяї насичували прикордонні містечка військовою силою. Не був винятком і тогочасний Бар – один з торгових центрів краю, у якому розміщались спочатку кінно-польський уланський полк, згодом гарнізон фортечної артилерії, батареї 10-ї та 12-ї артилерійських бригад і оренбурзька козака батарея [3].

Якраз у сім'ї підполковника кінно-польського уланського полку Якова Буняківського й побачив світ майбутній науковець. Раннє дитинство Віктора і двох його старших братів пройшло в заштатному Бару, про яке «Топографічний і камеральний опис Подільської губернії» (1805) подає такі відомості: «Поезуїтське містечко Бар знаходиться у володінні Павла Вислоцького. Лежить на рівному низькому місці біля лівого берега річки Ров, яка має велику кількість ставків і гребель. У цьому містечку замок з кам'яним муром. Одна церква, греко-російська кам'яна, і одна дерев'яна, уніатський базиліанський монастир з церквою. При ньому утримується школа на 300 дітей, які навчаються латинській, німецькій і французькій мовам, історії, фізиці, арифметиці та геометрії. Скарбниця сплачує 280 карбованців на утримання вчителів і школи на додаток до прибутку від сіл.